

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Legitymizacja wyzysku przyrody w dyskursie naukowym o stosunkach międzynarodowych: studium krytyczno-teoretyczne

Autor: mgr Piotr Walewicz

Promotor: dr hab. Artur Laska, prof. uczelni

Promotorka pomocnicza: dr Izabela Kapsa

Słowa kluczowe: teorie stosunków międzynarodowych, teoria krytyczna, world-ecology, ekolingwistyka, dyskurs naukowy, dyskurs ekspercki

Tematyka rozprawy mieści się w obszarze badania relacji pomiędzy dyskursem nauk o polityce a praktyką polityki w kontekście globalnego kryzysu ekologicznego. Stanowi próbę znalezienia odpowiedzi na zarzuty, formułowane wobec konkretnej subdyscypliny, tj. studiów międzynarodowych, według których nie jest ona w stanie konceptualnie poradzić sobie ze zmieniającą się rzeczywistością. Duże znaczenie ma przy tym zarówno ontologia i epistemologia dyscypliny, jak i używany przez jej przedstawicieli język. Rozprawa stanowi pewną prowokację intelektualną, lecz zawarta w niej krytyka ma ostatecznie mieć charakter konstruktywny i niezaprzeczący dotychczasowym osiągnięciom dyscypliny.

Celem badań jest znalezienie odpowiedzi na główne pytanie badawcze, które brzmi: na ile naukowy dyskurs o stosunkach międzynarodowych przyczynia się do legitymizacji wyzysku przyrody? Postawione jest one na podstawie podstawowego założenia, iż kryzys ekologiczny o antropogenicznym podłożu oraz globalnej i bezprecedensowej skali jest faktem. Cel zrealizowany jest poprzez krytyczno-teoretyczną analizę zjawiska ignorowania, marginalizacji i uprzedmiotowienia – a tym samym legitymizacji wyzysku – przyrody, w ramach dekonstrukcyjnego studium o charakterze politologicznym i politolingwistycznym. Całość oparta jest ponadto o zestaw definicji i fundamentalnych założeń filozoficznych.

Przedmiotem badań zawartych w rozprawie jest naukowy oraz ekspercki dyskurs o stosunkach międzynarodowych, ze szczególnym uwzględnieniem dominujących narracji o charakterze teoretycznym i metodologicznym, a także narracji płynących z autorytatywnych think tanków, zajmujących się sprawami międzynarodowymi. W przedmiocie badań mieszczą

się więc przede wszystkim współczesne odmiany teorii realistycznych i liberalnych, a także publikacje wiodących amerykańskich, zachodnioeuropejskich i polskich think tanków.

Ostatecznie badania zweryfikować miały trzy hipotezy badawcze:

H₁ – Dyskurs naukowy oparty o teorie i paradygmaty stosunków międzynarodowych głównego nurtu prawdopodobnie ignoruje lub marginalizuje problemy środowiskowe i wynika to z założeń oraz języka samych teorii.

H₂ – Dominujący dyskurs naukowy o stosunkach międzynarodowych przypuszczalnie nie kwestionuje istoty i podstawowych zasad funkcjonowania systemu światowego (rozumianego tutaj jako world-ecology), w tym kapitalistycznej dominacji nad przyrodą, prowadzącej do jej nieustającego wyzysku.

H₃ – Możliwe, iż teorie i paradygmaty głównego nurtu uzupełniają się w legitymizowaniu antropocentrycznego i szkodliwego wobec przyrody status quo, zarówno na poziomie teoretycznym, jak i normatywnym.

Przyjęto specjalnie skonstruowaną na potrzeby rozprawy perspektywę teoretyczną oraz interdyscyplinarną metodologię, pozwalającą przewyciężyć pewne epistemologiczne ograniczenia zawarte w samych studiach międzynarodowych. Obie są syntezą podejść i koncepcji wywodzących się z różnych nauk. Aby umożliwić ich wspólne wykorzystanie, przyjęto wiele założeń bliskich teorii krytycznej, ekologii głębokiej oraz krytycznej analizie dyskursu.

Podstawę perspektywy teoretycznej i metodologii stanowi krytyczna teoria stosunków międzynarodowych Roberta W. Coxa. Określa ona schemat metateoretycznej i krytycznej refleksji zwróconej do wewnątrz dyscypliny, a także akcentuje kontekst odkrycia i potrzebę badania wzajemnych relacji pomiędzy światową gospodarką kapitalistyczną, systemem państw i globalnym ekosystemem. Drugim filarem jest koncepcja *world-ecology* autorstwa Jasona W. Moore'a, według której kapitalizm jest sposobem organizowania natury, a państwo kapitalistyczne, jako podmiot inherentnie środowiskowy, samo jest relacją z naturą, za pomocą której realizowane są potrzeby kapitału. Myśl Moore'a zawiera w sobie także krytykę ontologicznego i językowego dualizmu, rozdzielającego człowieka od natury. Trzecim i ostatnim filarem jest ekolingwistyka, według której ekologia i język nie są oddzielnymi sferami życia, lecz kształtują się wzajemnie. Stanowi ona podstawowe instrumentarium służące do odnajdywania w dyskursie elementów, które świadczą o jego antropocentryzmie, kapitalistycznym przywiązaniu do komodyfikacji wszystkiego, prymatowi akumulacji kapitału, czy ogólnej ekonomizacji i sekurytyzacji mówienia o naturze i ekologii.

Przeprowadzone badania pokazały, że dochodzące z marginesu dyscypliny głosy na temat nieadekwatności głównego nurtu naukowego dyskursu o stosunkach międzynarodowych wobec zmieniającej się pod wpływem kryzysu ekologicznego rzeczywistości są słuszne. Na podstawie przyjętego przedmiotu badania i wybranych materiałów źródłowych, hipotezy udało się zweryfikować w większości pozytywnie. Krytyczno-teoretyczna i ekolingwistyczna analiza publikacji naukowych oraz eksperckich pokazała, że ich autorzy operują zestawem założeń i językiem, które są nie do pogodzenia z jakąkolwiek radykalnie ekologiczną postawą. Udało się ustalić, że dyskurs głównego nurtu faktycznie marginalizuje, a często wręcz ignoruje problemy ekologiczne. Teoretycy oraz eksperci nie kontestują i nie kwestionują systemu opartego o kapitalistyczną dominację nad przyrodą, prowadzącą do jej wyczerpania. Głównonurtowe podejścia uzupełniają się ostatecznie w legitymizowaniu antropocentrycznego i ekologicznie destrukcyjnego *status quo*. Ponadto narracje są generalnie kapitało- i państwocentryczne, a także silnie zekonomizowane i technooptymistyczne.

Ostatecznym wnioskiem płynącym z badań dla nauk o polityce i administracji jest to, że studia międzynarodowe są wciąż dobrym sposobem wyjaśniania rzeczywistości międzynarodowej, ale można też wydobyć z nich pewien potencjał, który uczyni z nich narzędzie zmiany. Zmiana, zarówno w myśleniu jak i praktyce, jest potrzebna, aby zapobiec pogłębianiu kryzysu, a także spróbować odwrócić chociaż część jego skutków.

Summary of the Ph.D. dissertation

Legitimizing the exploitation of nature in the scientific discourse on international relations: a critical-theoretical study

Author: Piotr Walewicz, MA

Supervisor: Assoc. Prof. Artur Laska

Auxiliary supervisor: Dr Izabela Kapsa

Keywords: theories of international relations, Critical Theory, world-ecology, ecolinguistics, scientific discourse, expert discourse

The subject matter of the dissertation fits into the area of research about the relations between the discourse of political science and political practice in the context of the global ecological crisis. It is an effort to respond to the charges, which are formulated against International Relations as a subdiscipline, according to which it is unable to tackle the changing reality on a conceptual level. What is important here is also the role of ontology and epistemology of the discipline, as well as the language used by its representatives. The dissertation is a kind of intellectual provocation, but its criticism aims to eventually become constructive and not to deny the discipline's achievements up to now.

The aim of the research is to find an answer to the main research question, which is: how much does the scientific discourse on international relations legitimize the exploitation of nature? The question is based on a most fundamental assumption, that the anthropogenic, global and unprecedented in scale ecological crisis is a fact. The aim is realized through a critical-theoretical analysis of the phenomenon of ignoring, marginalizing and objectifying – and thus legitimizing the exploitation of – nature, by way of a deconstructive study that is political-scientific and political-linguistic in its character. Everything is also based on a set of fundamental definitions and philosophical assumptions.

The subject of the research is the scientific and expert discourse on international relations, including foremost the dominant theoretical and methodological narratives and the narratives flowing from authoritative think tanks that deal with international affairs. The

subject thus includes contemporary realist and liberal theories and publications of leading American, Western-European and Polish think tanks.

The research was supposed to verify three hypotheses:

H₁ – The scientific discourse based on mainstream theories and paradigms of international relations most probably ignores or marginalizes environmental problems and this phenomenon is the effect of the theories' own assumptions and language.

H₂ – The dominant scientific discourse on international relations most probably does not question the essence and basic norms of the world system (understood here as a world-ecology), including the capitalist domination of nature, which leads to its continuous exploitation.

H₃ – It is possible that the mainstream theories and paradigms complement each other in legitimizing an anthropocentric and environmentally destructive status quo, both on the theoretical and normative level.

A specifically constructed theoretical perspective and interdisciplinary methodology were adopted in order to overcome some epistemological constraints inherent in International Relations as a discipline. They are a synthesis of research methods and concepts from different sciences. In order to make it possible to use them together, a number of assumptions were made, inspired by Critical Theory, deep ecology and critical discourse studies.

The basis of the theoretical and methodological perspective is Robert W. Cox's critical theory of international relations. It describes a framework of the metatheoretical and critical reflexivity towards one's own discipline and also emphasizes the context of discovery and the need to study the reciprocal relations between the global capitalist economy, the system of states and the global ecosystem. The second pillar of the perspective is the concept of world-ecology by Jason W. Moore, according to which capitalism is a way of organizing nature, and the capitalist state – as an inherently environmental entity – is a relation to nature, which realizes the needs of capital. Moore's thought also includes the critique of ontological and linguistic dualism that separates humans from nature. The third and last pillar is ecolinguistics, which claims that ecology and language are not separate areas of life, but rather shape each other. It is the basic source of methods that allow one to find those elements of discourse that make it anthropocentric or reproduce the capitalist tendency to commodify everything, the primacy of capital accumulation and overall the economization and securitization of the language around nature and ecology.

The research has shown that the voices, which come from the margins of the discipline and claim that the scientific discourse on international relations is inadequate towards the

reality that changes under the pressure of the ecological crisis, are correct. After studying the chosen subject and source materials, the hypotheses are verified mostly positively. The critical-theoretical and ecolinguistic analysis of the scientific and expert publications has shown that the authors use a set of assumptions and a language that cannot be reconciled with any ecologically radical perspective. It has been shown that the mainstream discourse does in fact marginalize or even ignore environmental problems. Theorists and experts do not contest or question the system that is based on the capitalist domination and exploitation of nature. All mainstream approaches eventually complement each other in legitimizing the anthropocentric and environmentally destructive status quo. Moreover, the narratives are mostly capitalo- and state-centrix, while also being strongly economized and techno-optimistic.

The last conclusion of the research that is applicable to political science is that International Relations (as a discipline) are still a good tool that can be used to explain the international, but they also have a hidden potential that can be brought out and convert them into a tool of change. This change, both intellectual and in the political practice, is necessary in order to prevent the crisis from deepening and even attempt to reverse some of its effects.